

לאן הגענו ? למדנו את סוגיית ב"ק ס. :

בבא קמא דף ס.

ת"ר ליבה ולבתה הרוח אם יש בלבויו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור. אמאי ליהוי כזורה ורוח מסייעתו ? אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שליבה מצד אחד ולבתו הרוח מצד אחר רבא אמר כגון שליבה ברוח מצויה ולבתו הרוח ברוח שאינה מצויה ר' זירא אמר כגון דצמרה צמורי. רב אשי אמר כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור.

לרב אשי פעולת הזורה היא גרמא וחייב עליה בשבת אבל לא בנזיקין. ויש לעיין מה סוברים שאר האמוראים (זורה דין יחודי, לא מוגדר גרמא וכו') – ומ"מ שיטת רב אשי שגרמא בשבת חייב מן התורה כיון שנתקיימה מחשבתו

ב"ב פו. – סוגיית רקתא (למד לאט ובתשומת לב !!!

הערות: 1. "גירי דיליה" – חיצים שלו - פעולה הנעשית בכוחו/אחריותו
2. הניפוך (לקמן) אין בו בהכרח צורך ברוח. הראשונים נחלקו מה היא מלאכת "המנפץ" אולם לכל השיטות מדובר על דרך להפריד חול, אבק מהצמר/פשתן על ידי חבטה/ הפרדה/ סריקה. (ועיין מעשה אורג בתחילתו לגבי צמר ובעמ' 64 לגבי פשתן – באמצעות עלי ומכתש לריסוק הקליפה והליבה הקשה כדי להותיר את הסיבים הרכים. דוגמא: <https://www.youtube.com/watch?v=qp-Exfy6RRw> וע"ע שבת כ: לגבי ה"חוסן".

רקתא . מה שמנערין מן הפשתן:

מאי שנא מזורה. בשבת דחייב ואע"פ שהרוח מסייעתו חשיב ליה עושה מלאכה אלמא גירי דיליה נינהו: היינו זורה ורוח מסייעתו.

דבי בר

מריון בריה דרבין כי הוה נפצי כיתנא הוה אולא רקתא ומזקא אינשי אתו לקמיה דרבינא אמר להו כי אמרינן מודה ר' יוסי בגירי דיליה הני מילי דקא אולא מכחו הבא ויקא הוא דקא ממטי לה מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא א) מזורה ורוח מסייעתו אמרוה קמיה דמרימר אמר להו **יְהִינּוּ** זורה ורוח מסייעתו ולרבינא מאי שנא ב) מגץ היוצא מתחת הפטיש והזיק **יְדַחִיב** לשלם התם ניחא ליה דליוזל הבא לא ניחא ליה דליוזל

כי היכי דלענין שבת הוי כחו לענין נזקין נמי כחו חשיב ליה : ולרבינא **מאי שנא כו' .** בשלמא זורה ורוח מסייעתו לא הו"ל ליה פירכא דקסבר ממונא מאיסור שבת לא ילפינן דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה וכו"ג מתרנין ליה להא פירכא ככ"ק כהכנס לאן לדיר (דף ס.) : גז. אטנאיל"ל היוצאת מן הברזל כשהפטיש מכה עליו : מייב . והרי הוליקן הרוח : ניחא ליה דליוזל. לחוץ שלא ידליק את ביתו:

האם מר בר רב אשי כשיטת אביו בב"ק ס. ? מה היא שיטת מרימר ? מה עונה רבינא לדמיון בין רקתא לזורה ? מדוע ברקתא לא ניחא ליה דליוזל האם אינו זקוק להפרדה בין הגוף הפשתן למוך ?

יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א

נקיטין השתא מהא שמעתא, דכל היכא דכחו מעורב בהיזק, אף על גב דדבר אחר מסייע ליה לאמטויי היזיקא גבי ניזק, כי הוי גיריה מיחייב לארחוקי ואי אזיק חייב. והני מילי ברוח מצויה, אבל ברוח שאינה מצויה פטור. והוא הדין לכל מידי דלא שכיח נמי פטור. והיכא דמחייב, לא מיבעיא לכתחלה דמחייב לארחוקי דלא גרע מנמניה, אלא אפילו בדאיבעד נמי אי אזיק חייב, דהא ברירנא דכי פליגי ברוח מצויה פליגי, ולאזי בחיוב הרחקה בלחוד פליגי אלא אפילו בחיוב תשלומין נמי פליגי, למר בר רב אשי חייב לרבינא פטור, וקיי"ל כמר בר רב אשי... ולא תימא הני מילי כגון זורה ורוח מסייעתו דניחא ליה דלזיל מוץ דלא לערב בהדי כריא דחטי, אי נמי כגון גץ היוצא מתחת הפטיש של נפחים דניחא ליה דלזיל אבראי דלא ליתזקו בגויה בחנותיה, אלא אפילו גבי רקתא דכיתנא דלא ניחא ליה דלזיל אלא ניחא ליה דתינח בארעא משום דניחא ליה בגוה לכמה מילי (אלא), אפילו הכי אי אזלא ומזקא מחייב.

תוס' בסוגיא

מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו. ורבינא לא חשיב לה פירכא דסבר כי היכי דלא גמרינן משבת לענין תשלומין כדמפרש רב אשי בהכונס (נ"ק דף ס. וסס) דגבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא הוא וגרמא במקין פטור הכי נמי לא גמרינן מהתם שיהא חייב להרחיק ומר בר רב אשי סבר נהי דחיוב תשלומין לא גמרינן לענין הרחקה דליחשב גירי דיליה גמרינן שפיר כיון דגרמא בנזקין אסור: **ורבינא** מאי שנא מנן. וא"ת ואמאי קאמר ורבינא לאחזמר נמי חייב לענין חיוב תשלומין מאי שנא מנן וי"ל משום הכי נקט רבינא לאחזמר הוי מלי לרחמי דה"ל (ח) חייב לרחמי דתשלומין דלגמרי מדמה לה לזורה ורוח מסייעתו: תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א

חדושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א

ומאי שנא מזורה ורוח מסייעתו, פירש ר"ח ז"ל דלענין סלוקי היזיקא קאמר אבל לענין שלומי הא קיימא לן כרב אשי דאמר בפרק הכונס צאן כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל לענין נזקין גרמא הוא וגרמא בנזקין פטור וכן פיי רבינו הגדול ז"ל בהלכות. ושמועה זו צריכה לפנים ובדינא דגרמי אפרשנה בסוף זו המסכתא בסייעתא דשמיא.

שים לב ! לשיטת הרמב"ן סוגייתנו 'כפופה' למסקנות רב אשי בב"ק.

עליות דרבינו יונה מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א

אמרוה קמיה דאמימר א"ל היינו זורה ורוח מסייעתו. וכן הלכתא כמר בר רב אשי ואמימר, דהיא מסקנא דשמעתא, כיון דאקשי מר בר רב אשי על רבינא וקיבלה אמימר להך קושיא. ואי קשיא לך הא דגרסינן בפרק הכונס לבה ולבתה הרוח אם יש בלביו כדי ללבות חייב ואי לאו פטור, והוינן בה מ"ש מזורה ורוח מסייעתו, ואסיק רב יוסף כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו לענין שבת דמלאכת מחשבת אמרה תורה, אבל הכא גרמא הוא וגרמא בנזקין פטור. י"ל התם הוא דקרי ליה גרמא בנזקין, לפי שהנזק נולד ע"י הרוח שהיינו שלהבת, אבל הרקתא כבר היא מצויה בלא הרוח, אלא שהרוח מוליכתה, וכענין האש שחייב בה ע"י הרוח ולא חשבינן לה גרמא, וכיון דלא הויא גרמא, ודאי מדמה לה לזורה ורוח מסייעתו, דמעשה האדם נחשבין, אף על פי שהרוח מסייעתו. ור"ח ז"ל פיי דהתם לא מפלגינן בין ענין שבת לנזקין אלא לענין חיוביה דתשלומין, אבל לענין חיוב שמירה ואסורה מדמינן להו, והיינו דמדמה ליה בשמעתין לזורה ורוח מסייעתו, לומר דה"ל גרמא דגירי, והלכך צריכין להרחיק, דקיי"ל גרמא בנזקים אסור. ועד כאן לא קאמר התם אלא דגרמא הוא וגרמא בנזקים פטור מתשלומין, אבל לענין הרחקה הא קיי"ל גרמא בנזקין אסור. וכ"כ הרב אלפסי ז"ל.

חדושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א

ולענין פסק הלכה קיי"ל כמר בר רב אשי ואמימר דאמרי היינו זורה ורוח מסייעתו ומסלקין ליה.

רא"ש מסכת בבא בתרא פרק ב סימן כז

כז דבי בר מריון בריה דרבי אבין כי הוו נפצי כיתנא אזלא וזקא לאינשי אתו לקמיה דרבינא אמר להו כי אמרינן מודה רבי יוסי בגירי דיליה הני מילי היכא דאזלא מכחו אבל הכא זיקא הוא דקממטי ליה מתקיף לה מר בר רב אשי מ"ש מזורה ורוח מסייעתו אמרוה רבנן קמיה דאמימר אמר היינו זורה ורוח מסייעתו וכן הילכתא והני מילי לענין איסורא דאסור למיגרם הזיקא לאינשי כדאמר גרמא בנזקין אסור אבל לענין תשלומין פטור דגרסינן בפרק הכונס (דף ס א) אמר רב אשי כי אמר זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור:

הגהות אשרי מסכת בבא בתרא פרק ב סימן כז הגהה א

* ומפרש רבינו תם דהכא איירי ברוח שאינה מצויה אזלא וזקא אבל ברוח מצויה חייב וכן משמע מלשון ריב"ם דברוח מצויה חייב. מא"ז:

שיטה מקובצת מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א

וזה לשון הראב"ד ז"ל: האי מעשה דבי בר מריון דנפצי כו' ומסקנא דאמרין ביה היינו זורה ורוח מסייעתו וכתב הרב ז"ל דהיינו לענין איסורא דאסור למגרם הזיקא לאינשי אבל לענין תשלומין פטור כדאמרין בהכנסא אמר רב אשי כי אמרין זורה כו'. קשיא לן מאי שנא מאשו דרוח אחר מעורב בו וחייב. ועוד דאקשינן הכא לרבינא מאי שנא מגץ ולא מקשינן למרימר ולמר בר רב אשי אלמא אינהו כגץ היוצא מתחת הפטיש משוו להו ומשלם. על כן יש לומר דהא דרב אשי דמשוי ליה גרמא בעלמא דוקא לענין דמלבה וליבתו הרוח ואין בליבוי כדי ללבושה קאמר דכיון דאין בליבוי שיעור ללבוש סיוע הרוח גרמא בעלמא הוא דאי לא זיקא גחלת מעמיא עמיא ואזלא אבל אשו ורקתא וגץ היוצא כדי הזיקא וזיקא הוא דמסייע לאמטויי ולעולם אימא לך דמרימר ומר בר רב אשי לענין תשלומין קאמרי ורבינא דקא שרי לכתחלה משום דלא הוה מקום פשיעה ומקום שמירה נמי לא הוי וכיון דלאו מקום פשיעה הוא ובתוך שלו קא עביד ולא ניחא ליה דליזיל שרי אבל אשו וגץ היוצא כיון דמקום פשיעה נינהו וניחא ליה דליזיל דכל מאן דפשע במלתא כמאן דעביד בידים דמי וכן אבנו וסכיננו שהניחם בראש גגו כיון דמקום פשיעה הוא כאשו נינהו עד כאן לשונו:

יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף כו.

דכי אמרין זורה ורוח מסייעתו כמאן דאזלא מכחו לחודיה דמי. הני מילי לענין שבת דאהנו מעשיו בגופו של איסור (=בתבואה) לגמרי ולא מצי לאהדוריה לאיסוריה ולא לחיוביה, מאי טעמא דמלאכת מחשבת אסרה תורה והא אתעבידא מחשבתו ומלאכה דעבד עבד, ואי נמי אזלא ההיא מלאכה לאיבוד איסוריה להיכא אזיל וחיוביה להיכא אזיל, אבל הכא גבי ליבוי דלא אהנו מעשיו בגופו של איסור לגמרי (=הליבוי אינו עצם האיסור בנוזקין אלא התוצאה שתבוא ממנו – הצתת שדה וכדו') אלא גרמא הוא דאסיר למיגרם הזיקא לאינשי ואי הדר סלקיה לגרמיה מקמי דליזיק איעקר ליה איסוריה מעיקריה וכ"ש דליתיה לחיוביה, אשתכח דלא אהנו מעשיו בגופו של איסור לגמרי אלא גרמא הוא, וגרמא בנוזקין כי האי גונא פטור. והתם הוא דמיירי בגרמא דגרים למעבד מידי דאתי מיניה הזיקא ולא אהנו מעשיו בגופו של איסור לגמרי כדאמרן, ולא מצי למילף משבת משום דלא דמי להדדי, אבל הכא (=רקתא?) דמיירי בגרמא דגרים לאזוקי ולא מצי להדוריה לאיסוריה ולא לחיוביה לא מצי לפלוגי בין שבת לנוזקין דתרווייהו כי הדדי נינהו, ודינא הוא דילפי מהדדי, דהא כמה מילי דילפי נזקין משבת כגון נפילת הבור דכתיב בה (שמות פכ"א לג) ונפל שמה שור או חמור ויליף שור שור משבת, וה"ה לתשלומי כפל ולהשיב אבידה כולהו משבת ילפי.

תדע דזורה ורוח מסייעתו היכא דאזיק דרך הליכתו מיחייב (=בנוזקין ולא נאמר כאן פטור גרמא), דלא יהא אלא אבנו וסכיננו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה והזיקו דרך הליכתן דמיחייב, [ד]הוה להו תולדה דאש (ענין תוס' ד"ה "זיקא") כדאמרין בהדיא בפרק ארבעה אבות (ב"ק דף ו' ע"א) דמאי שנא אש שכן כח אחד מעורב בהן וממונן ושמירתן עליך הני נמי [כח] אחר מעורב בהן וממונן ושמירתן עליך, וכל שכן זורה ורוח מסייעתו דכוחו מעורב בה. ... ולית הלכתא כרבינא בהני אנפי, דקי"ל כמר בר רב אשי דמדמי לה להא לזורה ורוח מסייעתו, ולא אמרין גרמא בנוזקין פטור אלא בדלא אהנו מעשיו אלא בדבר המזיק.

שים לב היטב לחילוקיו !!

פסקי רי"ד מסכת בבא בתרא (פרקים א – ה) דף כו עמוד א

והכא נמי הני דנפצי כיתנא בתוך שלהן היו מנפצים, והעוברים ברש' הרב' רואין אותן ויכולין להרחיק את עצמן ואל יעברו סמוך להם ולא ינזקו, ומשום הכי התיר להם רבינא לנפץ, ואתקפיה מר בר רב אשי מזורה ורוח מסייעתו דחשיב מעשה לענין שבת, והכא נמי גירי הוו ועל המזיק להרחיק את עצמו ? ואף על גב דבפ' הכנס צאן לדיר אמרי': ת"ר המלבה וליבתו הרוח, אם יש בליבוי כדי ללבושה חייב, ואם לאו פטור, ואקשינ' ואמאי וליהוי כזורה ורוח מסייעתו, ופריק רב אשי, היכא אמרי' זורה ורוח מסייעתו דוקא לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל הכא גרמא בעלמ' הוא וגרמא בנוזקין פטור, לא דמיא ההיא להכא, דהתם כיון שלא היה האש מלובה עדין לא תיקרא אש כדפרישית התם, שלא תיקרי אש האמורה בתורה גחלת אלא שלהבת, וכיון שהשלהבת לא באה מכחו אלא מלבה הרוח אף על פי שהוא עזר לרוח גרמא חשיבא ליה, ולא חייבתו תורה אלא בשליבה הוא לבדו ועשה השלהבת ואחרי כן באה הרוח והולכתה, אבל הכא הרקתא היא המזקת כמו השלהבת, והרקתא הוא מוציאה מן הפשתן ולא הרוח, וכיון שבכחו מוציא הרקתא אף על פי שהרוח מוליכה ליהוי כאילו הולכה הוא, דומיא דזורה ורוח מסייעתו ותיחשב גיריה ועל המזיק להרחיק את עצמו וגם לשלם הנזק, ולא דמיא רקתא אלא למלבה הגחלת שהוא לבדו ליבה אותה ועשה השלהבת והרוח הולכה והזיקה שהוא חייב, ורבינא סבר דהתם ניחא ליה דליזיל אבל הכא לא ניחא ליה דליזיל כדאמ' גבי גץ

שים לב לחילוק ! בין הולכה לבין יצירה !

קונטרס דינא דגרמי לרמב"ן

ודקא קשיא לן מאי שנא מאבנו וסכיננו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה שחייב לשלם, שמעתא הכי מיפרשא, דכי הוו נפצי אינהו כיתנא כדי להוציא ממנו דקתא היו חובטין הפשתן כדי שיפול הדקתא לארץ, ואלו נפלה הדקתא לארץ שוב אין הרוח מזיזה ממקומה מפני שהיא דקה (וגרושה) [ונדושה] מעצמה והדבר ידוע, ומפני שכחו כחוש שהדקתא קלה ביותר הרוח באה ומוליכה למקום רחוק ומזקת, הרי שלא הלכה מכחו כלום ולא סייע הוא בהולכת הרוח אלא אדרבה אם הלכה מכחו היתה נופלת לארץ ולא היה הרוח מזיזה כלל, נמצא שזה ההיזק הרוח בראו מעיקרו אלא שהוא גרם לרוח שיבא עליה ויזיז, שאם לא נפץ הפשתן לא היתה הרוח מזקת, ולפיכך קראוהו גרמא בניזקין, ומיהו גרמא דגיריה הוא כיון שמאותה שעה הרוח מזומנת להוליכה והוא גורם עיקרה אף על פי שבהולכה אינו מסייע, ולא דמי לאבנו וסכיננו ומשאו, דהתם כיון שהניחן בראש גגו אש הם והרוח מולכת אותם יותר רחוק ומקרבת אותם אצל הניזק יותר ממנו, כמו מדליק אש והרוח מוליכתו לגדישו של חברו שהוא חייב, שהרי הרוח מוליכתו כפי כחו ואינה מוליכתו למקום אחר הפך מכחו כמו שפירשתי בדקתא.

והא דקא מדמינן ליה לגץ היוצא מתחת הפטיש, משום דגץ ודאי הרוח מוליכתו, תדע דקתני לה גבי תולדה דאש בפי' הכונס (ס"ב ב') ולא קתני ליה גבי אדם המזיק, וקא סלקא דעתך שכשהוא מכה בפטיש כחו מפילתו לגץ לארץ אלא מפני שהוא דבר קל הרוח מוליכתו לחוץ הפך כחו ואעפ"כ חייב כיון שהוא גרם, אף בדקתא כן, ומפרקינן התם ניחא ליה דליזיל והוא מכה בפטיש כדי שילך והרוח מוליכתו יותר רחוק ולא בהפך מכחו, ודמי לאש שלבה והרוח הוליכה לגדיש שחייב הואיל ואין הרוח עושה דבר מעצמו בהפך מכחו אלא מסייע למה שעשה הוא, אבל בדקתא לא ניחא ליה דליזיל והוא חובט הפשתן להפיל הדקתא לארץ והרוח מוליכה הפך מכחו, נמצא שאינו מסייע בהליכתה אלא גורם הוא לה ולפיכך אינה דומה לבקעת, והדבר נכון וברור לכל בעלי דעת.

חדושי ר' נחום (פרעצוביץ) מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א

ועוד נראה, דהנה יסוד מחלוקתם דמבר"א ומרימר ורבינא הוא דלמבר"א ילפי' מזורה ורוח מסייעתו דהוי מעשה אדם וחיציו [ומ"מ אינו חייב בתשלומין], דילפינן משבת שחשוב שהוא עשה הכל להתחייב עליו ולא חשוב שנים שעשאוהו כדביאר הריטב"א, אמנם נראה לומר מסברא [יעוי' בספרו דמורן ראש הישיבה זצ"ל] דשאני היזיקא דרקתא מהיזיקא דגץ, דברקתא אין הרקתא המזיק רק הרוח מכה ע"י הרקתא [ובשטמ"ק מבואר סברא כזו] משא"כ בגץ הגץ עצמו הוא המזיק, דהגץ הוא אש ששורף, רק הרוח מוליכו,